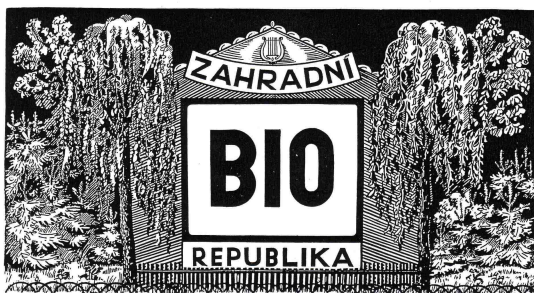

Zpravodaj Klubu přátel Žižkova

Žižkov, Riegrova 19. Tel. 523-67 F. ČVANČARA

V úterý 24. a ve středu 25. července 1984

I. trampský večer.

ZTRACENÁ ŘEKA

Dobrodružství z dálného západu Ameriky.

V hlavní úloze
Jack Holt.

Z tramského zpěvníku

ASCALONA

hudba a text: Eman Prkno
(Sally)
(RA, TR1, DČ) 1939

slowfox

1. Táborák zvolne zhasíná, osada už jde spát...
ky-ta-re ti-še u-sí-ná do duše padá chlad.
(teskně doznívá)
Sta-říč-ký še-rif už lí-ně ruku po lehvi vztáh,
pistole chová na klíně, brouká sív temno-tách:
Refrén:
Když jsem byl mlád, bý-va-la Asca - lo-ne
nej-hez-čí o-se-dou, kte-rou jsem znal.

Jak čas-to-krát bou-ří-la Asca-lo-ne
dí-vo-kou ná-la-dou, jíž Bůh nám přál.
Však slávě pi-sto-lí jíž zvolne do-zvá-ní
e le-sam ne-hu-čí to vl-čí vo-lá-ní.
Já půj-du spát, však vlašjka Asca-lo-ny
mu-sí nad mým hrobem na vě-ky vlát.

- 1/ Táborák zvolne zhasíná, osada už jde spát ...
Kytare tiše usíná do duše padá chlad.
(teskně doznívá)
Staříčkový šerif už líně ruku po lehvi vztáh,
pistole chová na klíně, brouká si v temnotách:
R: Když jsem byl mlád, bývala Ascalona
nejhezčí osadou, kterou jsem znal.
Jak častokrát bouřila Ascalone
dívkou náledou, jíž Bůh nám přál.
Však slávě pistolí jíž zvolne dozvání
e lesem něhučí to vlčí volání.
Já půjdu spát, však vlašjka Ascalony
muší nad mým hrobem na věky vlát.

- 2/ Vyschly jíž lahve na stole, pohasl ohň žár,
šerif své těžké pistole pověsil na stožár.
Na vlašjku smutně se dívá, kytaru pohladí
a jeho hlava šedivá vzpomíná na mládí.

Kino trampských duší

Miroslav Čvančara KPŽ

Preambule.

Jen málokterý obyvatel naší městské části má širší znalosti o objektu čp. 816 v Bořivojově ulici. Samozřejmě ví, že jde o rodný dům s bustou básníka, spisovatele a prvního českého nositele Nobelovy ceny za literaturu Jaroslava Seiferta (1901 – 1986). Ale to je tak asi všechno. Snad ještě pamatuje zdejší restauraci *Katolickou besedu*. Avšak o tom co se dosud skrývá za hlavními vraty a za průchodem zřejmě již nemá zdání.

Ano, do dnešních časů se uvnitř za malým dvorkem při domu čp. 816 nachází poměrně velká, byť zanedbaná zahrada o rozměru 22,5 x 21,5 metrů (484 m²). A v té kdysi bývalo nejprve letní divadlo, a poté přírodní biograf. Pro 558 diváků v otevřeném hledišti a pro dalších 107 osob pod krytými verandami.

Od května 1899 zde po celých sedm příštích sezón působil herecký ansámbl *Vzdělávací ochotnické besedy Klicpera*, pojmenovaný po romanopisci a povídkáři Václavu Klimentu Klicperovi (1792 – 1859). Poté se na nově postaveném dřevěném jevišti předváděla umělecká společnost *Vzdělávací ochotnické jednoty Mládí*, a v témže roce 1910, o jedné letní sezóně, biograf *Edison* průkopníků kinematografie bratří Karla a Rudolfa Moravcových.

Na jaře 1914 si zahradu pronajal účetní Karel Hrábek (1887 – 1960), aby zde uváděl svůj kinematografický podnik, nazvaný podle místní restaurace *Bio U Matoušů*. Jenže kvůli vzápětí vypuklé válce musel K. Hrábek již po několika týdnech kino uzavřít a narukovat na východní bojiště. Přežil, ale vrátil se až v září 1920, v jednom z vůbec posledních transportů československých legií z Ruska. To již na zahradě domu čp. 816 v tehdejší Riegrově ulici působil *Biograf Legionářů-invalidů*, přejmenovaný v roce 1924 na *Bio Republika*.

O deset roků později, na jaře 1934, letní biograf převzali, obnovili a technicky zdokonalili bratři Čvančarovi. Ferdinand (1898 – 1965), bývalý Ponrepův promítač-operatér, a František (1903 – 1962), otec autora tohoto článku.

Nový směr.

Bratři došli k názoru, že zájem veřejnosti získají neobvyklou skladbou programů. Takovou, jakou si většina téměř stovky pražských kin – až na nepatrné výjimky – neodvážila realizovat. Provoz sezónního podniku měl napříště trvat průměrně přes dvacet týdnů ročně, a to denně od 20,30 hodin, s tím, že každou sobotu by se promítal český zvukový film, v neděli a pondělí detektivní nebo dobrodružný program, a v pátek romantický příběh. Čtvrtky a od května 1937 i pátky měly být pravidelně vyhrazeny americkým němým groteskám ze *zlatých dvacátých let*. Zejména s protagonisty jako byli Laurel a Hardy, Lupino Lane, Charlie Chaplin, Harold Lloyd, Buster Keaton – Frigo, Fatty Arbuckle, Larry Semon nebo Clyde Cook – Dodo.

Každé zbývající dva dny v týdnu – úterky a středy – chtěli František a Ferdinand věnovat přátelům trampingu. V tento čas se na projekčním plátně zahradního biografu *Republika* měly v mediální redestinaci objevovat pouze westerny, či jak se tehdy říkalo – *cowboyky*. A to nejen nové zvukové, ale i osvědčené retrospektivní němé z dvacátých let. Takové v nichž excelovali nejznámější muži sedel, las, tvrdých pěstí a revolverů – Tom Mix, Buck Jones, William Surrey Hart, Harry Carey, Fred Thomson, Tom Tyler, Hoot Gibson, Ken Maynard či Bob Steele. Avšak tato představení romantických dějů z Divokého západu by dostávala navíc další rozměr živým zpěvem a hudbou trampských souborů!

Kulminace trampingu.

Začátkem třicátých let trampské hnutí dosáhlo vrcholu. Mladí lidé odmítající trávit víkendy v zakouřených hospodách a tíživém prostředí městské jednotvárnosti, toužili se vymanit z dosahu továren, dílen, obchodních provozoven a kanceláří. A alespoň od sobotních odpolední až do nedělních večerů prožít pravidelně pár hodin svobodně v přírodě.

Trampské písně mající určitou návaznost k prosté lidové zpěvnosti a zpočátku posvátně chráněné a původně určené jen táborníkům u Svatojanských proudů naproti Kletecku, v Údolí děsu poblíž Srbska, Károvském údolí, na Jarově a Medníku či

jinde, pronikaly jako ozvěna do spleti pražských ulic. Byly slyšet nejen na náměstích a dvorcích činžáků, ale i v sálech restaurací a na jevištích kabaretů. Mottlova parta z osady Ztracená naděje vystupovala ve smíchovské Aréně a na scéně Osvobozeného divadla, a Settleři zpívali u Vlasty Buriana. Nejen pražská Lucerna, ale i sál žižkovského hotelu Tichý se staly dějišti soutěží o nejhezčí trampskou píseň, zatímco vršovický zábavní park Eden uspořádal dokonce celý Trampský týden. Došlo také ke sporadickým a někdy pouze jednorázovým pokusům v kinech Flora, Avion, Kosmorama či Ponec, jak doplnit filmový program zpěvem. Zpívalo se pro vlastní potěšení či z touhy po seberealizaci, anebo pro skrovný přivýdělek pár korun poskytující východisko z nedostatku nemajetných rodin. Standardně organizované osadní soubory přinášely do šedi městských ulic závan svěží přírody, jas slunečních paprsků, vůni lučních květin i lesní půdy, pryskyřice a stébel trávy. I svit hvězd a Měsíce zrcadlící se na hladinách Velké řeky (Vltavy), Staré řeky (Berounky), či Zlatého kaňonu, jak byl nazýván dolní tok Sázavy.

Fata morgana

Geny k trampingu, vztahu k přírodě, pěším túrám, stanování, chataření, romantickému vasedávání u táborových ohňů a k sportovním aktivitám jsou snad zakódovány v české národní povaze. Podstatně je však podpořila americká dobrodružná literatura a zvláště kinematografie. Westerny, které se již před, ale zejména po první světové válce dostaly na plátna československých biografů, měly vcelku přímočarou dějovou tendenci: zločin, pronásledování, přestřelka a potrestání zla. Lupiči versus kladný hrdina. Koně cválající k nekonečnému obzoru. Přes dějové klišé nedal se filmům upřít zajímavý obrazový rámec. Kdo by neuznal podmanivost scenérií? Koho by neupoutaly záběry fantastických horských masívů, skalních útesů, kaňonů, vodních toků, písečných bouří a širých prérií...

Kdo chtěl, mohl srovnávat krásu české krajiny s velebností přírody americké. Prostředí Broumovských stěn přece nepřitahovalo méně než Black Hills v Jižní Dakotě. A skály v Povltaví nebo na Sázavě se vyrovnaly kamenným útvarům

Arizony a Utahu, či brdské hvozdy zalesněným kopcům Wyomingu. Právě pocity získané četbou o dalekých krajích, umocněné pozorováním filmů a násobené vlastními prožitky na domácí půdě, dodaly celému hnutí dynamiku, ovlivnily aktivity mládeže a vtělily se do názvů osad, do psychiky trampů a do jejich písní. Dá se říci, že tramping a filmový western měly k sobě tak blízko, že hudební předehru v kinu nemohlo nahradit těleso jiného žánru.

Biograf nalezené naděje.

Jaro 1934. Zvědavci obhlíželi objekt, v němž již brzy měly začít pravidelné Trampské večery. Okukovali obyčejný žižkovský dům čp. 816 v Riegrově ulici s restaurací *Katolickou besedou*. Ti kteří navečer prošli průchodem vylepeným pestrými plakáty akčních filmů, dostali se přes malý dvorek do prostorného zahradního traktu. Zde pod širým nebem zastíněným jen košatými kaštaný, se nalézal biograf bratří Čvančarových. S hledištěm pro sedm set osob. Bylo zde pódium a projekční plocha chráněná přístřeškem, a na protější straně promítací kabina. Uvnitř dva projektory Ernemann, silná zvuková aparatura a navíc mixerské gramofonové zařízení Marconi pro hudební doprovod němých filmů. V případě deště mohli se diváci uchýlit pod střechy dvou rozměrných verand. První z nich, poblíž vchodu, sloužila zároveň jako pobočka místního hostince. Pod touto verandou u stolů, bylo možno si před začátkem představení poručit lehkou večeři, a po usednutí v hledišti tiše upozornit číšníky, roznášející během filmu náruče osvěžujících nápojů.

První Trampský večer.

Na základní specifický večer v úterý 24. července 1934 přišli příslušníci různých generací. Hlavně ti, kteří každé sobotní odpoledne odjížděli na osady ke svým srubům, chatám, pod stany nebo jen tak pod „širák“. Zčásti původní účastníci módních vln „dob cowboyských a kanadských“, tudíž přátelé trampingu, romantiky, woodcraftu a skautingu. Zcela zaplnili hlediště přírodního biografu *Republika*. A pod klenbou vysokých kaštanů se cítili jako „doma“ – v lese.

Tento dojem po 20,00 hodině ještě znásobil slavnostní příchod početného souboru nesoucího kytary, bandža a housle. Rozsvítla se světla reflektorů posílená barevnými efekty z diaprojektoru, ozvaly se první akordy – a už to šlo! Nejdříve jednoduchá melodie a lyrická slova. Píseň něžnou vystřídala skladba veselá, a pak řada dalších – o námořnících, prospektorech Yukonu a mužích amerického Západu.

Po úplném setmění přišel na řadu filmový týdeník. A po přestávce vyplněné opět několika písničkami, objevil se na plátně zahajovací film I. Trampského večera. Western *Ztracená řeka*, motivovaný románem Zane Greye, s Jackem Holtem v hlavní úloze. Zatímco publikum sledovalo dramatické akce na projekční ploše, mezi řadami sedadel jako duchové procházeli číšníci v bílých kazajkách s podnosy plzeňského a smíchovského piva. Příběh skončil – pan Čvančara přidal na dobrou noc grotesku *Lupino Lane mezi Indiány*, a spokojení diváci šli domů, těšíc se na příští týden.

Poezie táborových ohňů.

Již v srpnu a září 1934 si kino *Republika* vytvořilo okruh stálých zájemců. Ti přišli na *Tygra Thompsona*, *Šíleného rváče*, *Texaského Jacka*, *Syna zlatého Západu*, i na *Hrdinu Arizony*. Dostavili se nejen na Harryho Careye, Toma Mixe, Freda Thomsona, Hoota Gibsona a Bucka Jonese, ale také na Toma Tylera, Boba Steela, Garyho Coopera, Johna Wayne a vlčáka Rin Tin Tina. Ovšem také proto, aby v rámci Trampských večerů vyslechli více či méně známou vícehlasou skupinu. Některou s mnoha instrumenty, jinou, jejíž nástroje se omezovaly na papírem potažené hřebeny a foukací harmoniky, v lepším případě na vozembouch a mandolínu.

Jestli na pódiu *Republiky* vystupovali a přiléhavou atmosféru vytvářeli Ztracenkáři, Dickey Club, Westmeni, Camp Boys nebo Voldánova parta, se dosud nepodařilo prokázat. Ověřeno je však účinkování pětičlenné Chundelovy party, šestice western-blues Smrt'áků, skupiny Trappers, a dalších, jako dvojice Červenokošiláči, Votroubek-duo, Emof-Morávek, nebo Straka-Zeiger. Na Trampských večerech působili i různí solitéři-písničkáři. Například Kanad'an-samotář, imitátor

Richardi či tenorista Alexander Gurský. Nemluvě již o hrajících a zpívajících sborech, které zřejmě ani nepocházely z tramských řad, jak nasvědčují názvy: Miláčkové pražských ulic, nebo žižkovská Kapela Žízeň.

Žižkov, Riegrova 19. Tel. 523-67 F. ČVANČARA

V úterý 21. a ve středu 22. května 1935

tramský večer

**Král
prérie**

Film plný romantiky a touhy po dobrodružství v ideálních končinách divokého západu. V hl. úl. **TOM KEENE.**

tramské písničky zpívá populár. žižkovský

sbor **Chundelova parta.**

Vedle Chundelovy party se velmi často v *Biu Republika* etablovala *Ingrišova čtyřka Athabaska*. Svě pojmenování převzala po jedné z krajských oblastí (district) Kanady. Skupinu založil v roce

Zpravodaj Klubu přátel Žižkova, č. 69 - březen 2020

1930 na Libřici trampský písničkář Jean Dědina, a přímého patronátu nad jejími členy: Jindřichem Gregarem, Jiřím Gregarem, F. Staňkem a Janem Zeigerem, se ujal Eduard Ingriš (1905 – 1991). Táborník tělem i duší, fotograf, kameraman, profesionální hudebník a skladatel operet a řady trampských písní, například slavné *Niagary*.

Vděční posluchači dovedli ocenit, že interpreti zvláštních melodií a vtipných textů se dokáží podělit i s netrampy o chvíle strávené v přírodě a tak nevtíravě propagovat trampské hnutí. Že mohou vyvolat vzpomínky na turistické putování autobusy, parníky a vlaky až někam na Hřeben, k Hadí řece (Kocábě), za Skochovice, k Žampachu a do Údolí chroustů u Hvězdonic. Nebo do okolí Pikovic, za Štěchovice, a ještě dál až ke Svatojanským proudům – pod Mravenčí skálu s legendární osadou Ztracenkou. A samozřejmě, že nešlo jen o pouhé reminiscence na cestování k vyčteným cílům. Pod projekčním plátnem biografu ožívala především poezie táborových ohňů, vycházející z touhy po romantice, nespoutané volnosti, mládí a z radosti ze života. Opěvovala kouzlo bublajících potoků a hučících řek, slunečních paprsků, stříbrného větru, lesních stezek, démantů hvězdných nocí, svitu Měsíce, ohnišť a praskajících smolných polen.

Pro každého něco.

Podmanivé zvuky kytar a proud sametových hlasů vytvořily estetický zážitek, jaký musel být odměněn. Bratři Čvančarovi měli pro tramping pochopení. Vztah k přírodě jim snad přešel do krve po jejich dědovi, lesním uhlíři pálícím milíře v brdských hvozdech, a sami velmi často navštěvovali okolí hradu Valdeka poblíž Komárova u Hořovic. Proto interprety obdarovávali přiměřenou finanční částkou, a po případě jim objednávali něco na zub z přidružené restaurace *Katolické besedy*. Netřeba dodávat, že v letech doznívající hospodářské krize nikdo neodmítl lahůdky mnohdy nebývalé: pěknou porci teplé vařené šunky s čerstvou večerní houskou, smažený řízek s bramborami, čtvrtku nadívaného kuřete, nebo knedlíky s řádně omaštěným vepřovým masem. Nejen chlebem živ je člověk! Potrava duševní vyvěrala z bílé projekční plochy na smyslové orgány publika, umělců-hostů i samotných majitelů biografu. Nikdo z nich nepopíral, že je ctitelem westernů. Nejen pro krásný přírodní rámeček, pestrý a napínavý děj, ale i pro kodex vítězství

morálky nad zločinem. A nikomu také nevadilo, že některé z předváděných filmů byly ještě němé a doprovázené pouze reprodukovanou vážnou hudbou. Vždyť kino *Republika* němé celuloidové pásy neuvádělo snad z nedostatku nových filmů zvukových, ale kvůli vědomí, že v nejbližší době měl němý film vymizet vůbec, a proto se právě na Žižkově naskýtala poslední možnost díla rané tvorby ještě uvidět. Ani úterky a středy nebyly pro Trampské večery vybrány náhodou. Každou sobotu a neděli pravověrní trempíři přece trávili v přírodě, avšak v polovině týdne se téměř všichni zdržovali v Praze!

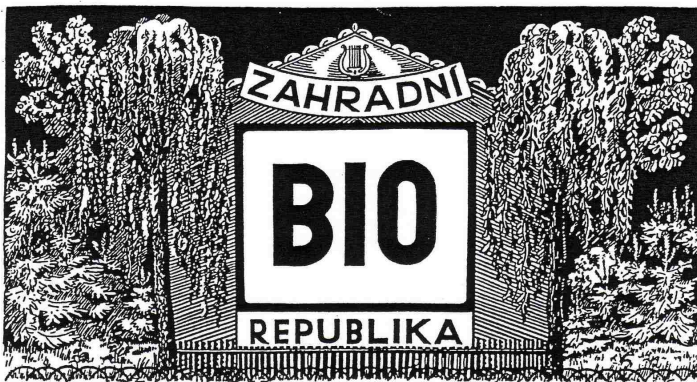
A když už pobývali v aglomeraci hlavního města, co jim bránilo zavítat do zahradního biografu v Riegrově ulici? Trampové-vodáci tam mohli zhlédnout dlouhé a štíhlé plachetnice, piráty i domorodce jižních moří, a suchozemští příznivci Divokého západu zase své idoly v stetsonech a s revolvery v rukou. Ani obdivovatelé dalekého kanadského Severu nepřišli zkrátka. Kolik jen dobrodružných filmů ukazovalo trapery, drivery psích spřežení, smečky vlků, sněhové vánice, ledovce a krkolomný spěch zlatem fascinovaných odvážlivců přes Chilcootský průsmyk k vysněnému Dawsonu na soutoku Yukonu a Klondiku.

Když však celuloidová dramata z oblastí pod polárním kruhem roztrásla diváky chladem, dodatečně si mnozí uvědomili pravou příčinu. Hibernizace nenastávala ani tak z přílišného vžití se do sledovaného děje, ale protože bylo již po 23,00 hodině, nadešel podzim a začal říjen. Období činnosti letního kina skončilo.

Kulturní přínos.

Pro přátele trampingu začala nová sezóna v biografu *Republika* 7. května 1935. Toho večera byl zahájen repertoár platící závazně pro každé úterý a středu v příštích dvaadvaceti týdnech. Dokonale znějící vícehlasé sbory, nebo skupinky s doprovodem kytar či harmonik, měly připravit příznivou atmosféru na začátcích představení, a její gradaci pak dovršit filmy z Divokého západu. Dařilo se to opravdu tak dokonale, že někdy již po 19,00 hodině nezbyla jediná volná vstupenka, a z přilehlé restaurace *Katolické besedy* se muselo přinést až sto přístavkových židlí. Ukázalo se, že obrazové iluze o kovbojích, indiánech, vojácích z války Severu proti Jihu a Kanadské jízdní

policii, spojené s tramským smyslem pro realitu a legraci, nesou ovoce. Písně o peřejích, posvátných totemech, ohních a zapadajícím Slunci podané sentimentálně či ironicky, zasévaly do podvědomí publika seménka hlubšího zájmu o dějiny Spojených států, a touhy navštívit jejich přírodní krásy.

Žižkov, Riegrova 19. Tel. 523-67 F. ČVANČARA

V úterý 14. a ve středu 15. května 1935

Zpěvní vločky.

Nejnovější tramské písně.

Film o přátele trampingu:

COWBOY Tom Tyler

VINA

Toma Garigana

Příběh z divokého západu, kde revolver a pěst jsou jediným zákonem této divočiny. Natočeno v překrásném národním parku Yellowstonském.

Při programu vystoupí prvotřídní tramský sbor,

Ingrišova čtyřka

ATHABASKA.

A co více! Tramské písničky zkyprily u nás půdu i pro budoucí country music. V tom jim ostatně přímo z plátna biografu u Čvančaru

Zpravodaj Klubu přátel Žižkova, č. 69 - březen 2020

vydatně pomáhal snad vůbec první zpívající kovboj Ken Maynard, zatímco v té samé době příští slavní kovbojští zpěváci Gene Autry, Roy Rogers a Bob Baker brali teprve za kliku hollywoodských ateliérů.

Až na vrchol.

Úterky a středy věnované přátelům trampingu a romantiky, se v žižkovském biografu *Republika* nezpronevěřily svému poslání ani v sezónách 1936 až 1938. Kolik asi písní odeznělo ztichlou zahradou? Více než sto různých westernů vychrlily projektory na bílou plochu. Jaké děje jsou asi skryty v názvech: *Údolí duchů, Strážci pastvin, Vlk prairie, Postrach lupičů, Pěstí proti revolveru, Bleskový jezdec, Tisícem nástrah, Rozsudek pouště, Kavalíři sedla...?*

K tomu ovšem nutno dodat, že westerny let dvacátých a třicátých podávaly děj eufemistickou formou a nebyly ani zdaleka tak přehnaně naturalistické a plné krve, násilí a krutostí, jako snímky natáčené o mnoho desítek let později.

Každopádně se původně málo známé letní kino stalo díky Trampským večerům a *Veselým čtvrtkům* a *Veselým pátkům*, oblíbeným dostaveníčkem pražského obecnstva. Od 3. května 1934, za dobu příštích 109 sezónních týdnů, tudíž během šestileté existence letního kina pod vedením bratří Čvančarových, podnik na zahradě Seifertova rodného domu odpromítal nejen 111 *Veselých čtvrtků* a 47 *Veselých pátků*, ale i 483 dlouhých filmů němých i zvukových, z toho 76 českých, 301 amerických (inklusivě jedné stovky westernů při Trampských večerech) a 106 snímků ostatních proveniencí. Snad tato idyla mohla pokračovat ještě mnoho let, nebýt...

Nebýt okupace českých zemí! Březen 1939 přinesl omezení „závadného“ repertoáru a vynucenou změnu názvu *Republika* na sterilní označení *Zahradní biograf*. Poslední sezónu biografu s otevřeným hledištěm pak navždy ukončila okamžitá platnost nařízení říšského protektora von Neuratha z 25. srpna 1939 o všeobecném zatemnění. Včetně všech letních kin v Protektorátu. Za účelem protiletectké obrany. A za několik dnů vypukla válka...

V té době Gestapo zabavilo Františkovi a Ferdinandovi jejich půjčovnu filmů. A omezilo i trampskou činnost.

Přítel rodiny Čvančarovy – Rudolf Chundela (1913 – 1984), mistr

republiky a reprezentant ČSR v boxu, profesionální žižkovský fotograf, zakládající člen tramské osady *Rudý les* a šéf hrající a zpívající party nesoucí jeho jméno, se zapojil do odboje. Ilegálně rozmnožil tisíce fotografií prezidenta dr. Edvarda Beneše, které byly rádobou nenápadně rozdávány účastníkům národní pouti ke sv. Vavřinci u Domažlic. V srpnu 1939 byl Chundela zatčen a odsouzen do pracovního koncentračního tábora. Tři roky v Griebo bei Coswig v Anhaltsku, a v Gross Strehlitz jen vzpomínal na vlahé večery pod svobodným nebem, když v žižkovském amfiteátru svoji kytarou doprovázel obrazy stád divokých mustangů pádících širou prérií. O volnosti a svobodné zemi mohl jenom snít...

Byli ovšem někteří z dřívějších účastníků Tramských večerů v kinu *Republika*, jímž se volání modravých dálek vyplnilo. Například Eduard Ingrid. Patron souboru *Athabaska*. Koncem roku 1947 odešel ze stále více rudnoucího Československa do Jižní Ameriky. V peruánské Limě dirigoval Státní symfonický orchestr, a v Brazílii se s filmovou kamerou prodíral džunglemi neprozkoumaného povodí Amazonky. Na pobřeží Tichého oceánu postavil balzový vor, aby podnikl podobnou plavbu do Polynésie, jakou sedm roků předtím uskutečnil Thor Heyerdahl. Za čas po své první neúspěšné a nedokončené cestě Ingrid zopakoval svůj odvážný pokus. Na voru *Kantuta II.* v dubnu 1959 odrazil z přístavu Callaa v Peru, aby po čtyřech měsících dramatické plavby přistál na Tahiti. Tím ovšem mnohostranný život trampa a globetrottra Eduarda Ingrida zdaleka nekončil. Odstěhoval se do Spojených států, kde skládal hudbu, přednášel a uváděl své přírodopisné a etnografické filmy. Asistoval Ernestu Hemingwayovi při natáčení filmu *Stařec a moře*, a setkával se osobně s takovými lidmi jako byli T. Heyerdahl, John Wayne, Rudolf Friml a další.

Epilog.

Není však místo na životní osudy všech ostatních, kteří se vystřídali na pódiu žižkovského zahradního biografu. Vždyť uběhlo již osmdesát roků, a nová doba nezabrání právu času, aby prachem stalo se, co prachem bylo. Westerny, které vzrušovaly naše otce, dědy i pradědy zčásti nenávratně zmizely v chemickém odpadu. A do hereckého nebe nastoupili a postupně zemřeli i všichni hollywoodští představitelé němé i počáteční zvukové éry. Nedochoval se ani někdejší inventář *Republiky*. Židle, lavice, bufetové pulty i čalouněná plyšová sedadla z verand

posloužily jako materiál k stavbě barikád za květnového povstání 1945. Již nikdy se nevrátily zpět na své místo. Tudíž v následných letech začínající totalita nemohlo být na obnovení provozu biografu ani pomyšlení. A stejně jako původní osadu Ztracenku pohltily vody Štěchovické přehrady, zub času rozložil verandy. Plátěnou projekční plochu zničili vandalové. Změnilo se i číslo žižkovského obvodu i název ulice a jméno místní restaurace. Kdysi úhledný dvorek se stal rumišťem a zahrada zchátrala. Zpustlým prostorem bývalého divadelního a kinematografického hlediště, lemovaného několika neudržovanými kaštaný, vítr prohání chuchvalce odpadků a pohozených igelitových pytlíků a pokyvuje korunami stromů pamatujících zašlou, lepší minulost. Z celého kdysi kvetoucího podniku dnes zbyla jen pavučinami opředená ruina pokladny. Venku na ulici nad vchodem do domu čp. 816 také již zanikl ještě donedávna z pod omítky slabě prosvítající nápis *Biograf*.

Navždy odešel Rudolf Chundela, Eduard Ingrid a jeho svěřenci z *Athabasky*. Nežijí již ani diváci k nimž kdysi patřili například malíř Zdeněk Burian, ilustrátor kovbojské literatury Bohumil Konečný-Bimba a filmový historik Myrtil Frída. A nikdy se nenaplnil ani velký sen bratří Čvančarových – uvidět Yellowstonský národní park, Kalifornii a Grand Canyon v Arizoně.

Jen trampské písně přežily. Jejich zvuky se stále ještě zvedají od táborových ohňů nad větve stromů a jsou odnášeny větrem dál a dál...

waltz

KAMARÁDI
(orig. "Missouri waltz")

C G7 C F C
1/ Kamarádi, kamarádi, chvěje se nám hlas,
G7 C F C
proč vy jenom kamarádi, opouštíte nás,
F C (Ami)
milý totému stín, drahé osady klín -
D7 G7
ona vždycky pláče, když odchází její syn.
C G7 C F C
Kamarádi, kamarádi, zpívejte vy jen,
G7 C F C
dlouho budem vzpomínati na poslední den -
F C (Ami)
už vás zavalal svět, kdož ví za kolik let
G7 C
vrátíte se zpět.

2/ Kamarádi, kamarádi, zpívejte vy přec,
loučení je kamarádi tuze těžká věc,
už je blízko ten čas, osud rozdělí nás,
kdož ví zda se všichni sejdem kolem ohně zas.
Kamarádi, kamarádi, můžete už spát,
budeme vám na kytary naše písně hrát,
pro vás kytara zní, brzy unke z ní
akord poslední.

hudba: F.K.Logan (NV) 1914
text : J.Mottl(ZN,THJ) 1923

(píseň T.O. ZTRACENÁ NADĚJE)

Dobrý zlosyn Dismas

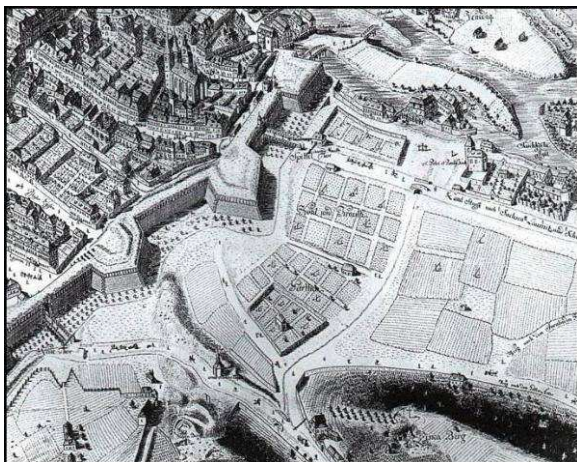
Miroslav Čvančara KPŽ

Co již víme.

Jsem autorem článku o kapli svatého Dismase otištěného v květnu 2015 v 59. čísle *Žižkovských listů*. Nebude však na škodu v preambuli právě těchto nově zjištěných poznatků, znovu uvést alespoň základní fakta.

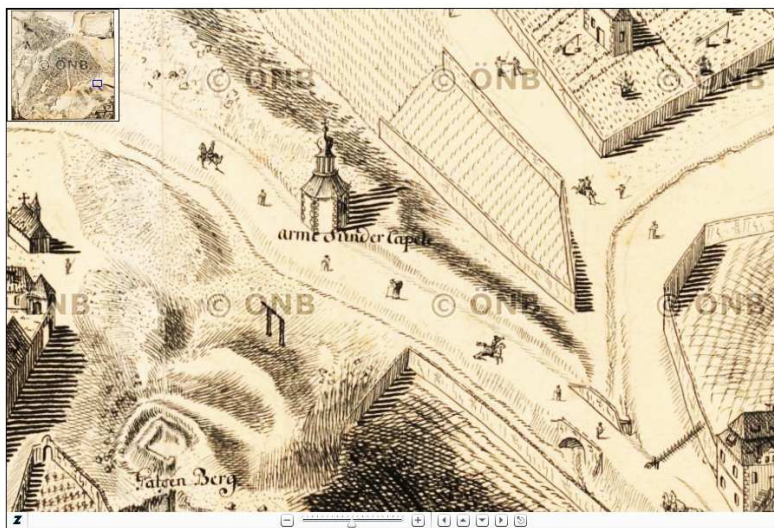
Je nám známo, že sakrální stavba určená k poslední zastávce odsouzců k smrti, stávala pod severním svahem Šibeničního vrchu (kóta 236), na nižší ploše vnějšího prostoru dnešního Masarykova nádraží.

Zpravodaj Klubu přátel Žižkova, č.69 - březen 2020

Dá se říci, že naproti domu čp. 42/22 „Na Krenovce“ na Husitské třídě a také přibližně 100 metrů od ulice Trocnovské. Tudíž někde pod poměrně nedávno vybudovaným železničním přemostěním, vedoucím k dvěma tunelům při severní straně vrchu Žižkova. Nejstarší vyobrazení svatostánku s popisem *Arme Sünder Capelle* (Kaple ubohých hříšníků), najdeme na ortogonálním nákresu Prahy Josefa Daniela Hubera z roku 1769. Je na něm kresba kaple polygonálního, šestiúhelníkového půdorysu s nárožní rustikou a komolou jehlancovou střechou, lucernou a cibulovitou vížkou se zvonkem.

Plán Prahy J. D. Hubera z roku 1769 (perspektivní)

Samotný Šibeniční vrch či Galgenberg zvaný, později k nepoznání změněný výstavbou řady domů a velmi snížený položením železničních kolejí Spojovací dráhy císaře Františka Josefa a České severní dráhy, bychom mohli lokalizovat, a to velmi zhruba, mezi dnešní ulici Příběnickou, Husitskou, Orebitskou a Řehořovu.

Kdy kaple vznikla.

Hrabě Kazimír Ferdinand z Kupperwaldu, majitel vinice táhnoucí se od Horské či Kutnohorské silnice zvané také Land Strasse a později Vídeňské, dnešní Husitské ulice až k západnímu úpatí vrchu Vítkova, tudíž do míst, kde cesta odbočovala na Špitálské pole (Karlín), učinil

zásadní rozhodnutí. Chtěl umožnit i nejtěžším zločincům usmířit se těsně před smrtí s Bohem. Dal proto na svých pozemcích nedaleko popraviště, na místě malé a pouze výklenkové a sešlé kapličky z konce 17. století postavit, a v roce 1720 i finančně zajistit novou a větší barokní kapli, nazvanou jménem patrona kajících hříšníků – sv. Dismase. V té pak delikventi mohli pokleknout a odříkat modlitbu, aby vzápětí, za hlasitého vyzvánění zvonu-umíráčku a po odvečení k místu exekuce, byli oběšeni nebo mečem zbaveni hlavy, po případě upáleni, či lámání kolem.

A zde narážíme na první rozpor. Dříve se hojně tradovalo, že odsouzcenci se přímo v interiéru modlili, avšak podle mínění některých historiků byl zločincům vstup do posvátných míst přísně zakázán. Jiné prameny však připouštějí, že adepti smrti mohli svoji poslední pobožnost vykonat venku před kaplí.

Každopádně hrabě Kazimír Ferdinand Kupperwald až do své smrti v roce 1728 dbal, aby v den exterminace příslušníka katolické víry, a navíc každý pátek od dubna až do října, byla v kapli knězem kapucínského řádu za duše popravených sloužena mše.

Nástup doby osvícenské.

V době reforem císaře Josefa II. došlo v rámci restrikcí a na základě výnosu Gubernia z června 1786 a následného souhlasu arcibiskupské konzistoře, ke zrušení této již nadbytečné církevní stavby. K jejímu odsvěcení a k nabídce odprodeje pro světské účely. V říjnu 1787 bývalou modlitebnu zakoupil novoměstský radní Antonín Jan Douša (1725 – 1797), a celou nemovitost rozšířenou o další provozní místnosti, přestavěl na zájezdni hostinec.

Mezitím císař Josef II. zrušil i trest smrti, čímž vlastně popraviště na Šibeničním vrchu ztratilo smysl a zaniklo. Po obnovení absolutního trestu císařem Františkem I. v roce 1803, se v Praze o tři roky později stali oběťmi padělatelé bankovek.

Samotné popraviště se v roce 1836 přesunulo dál od města, na návrší poblíž usedlosti Vápenky, na západní straně Židovských pecí. Ale již dávno předtím, v roce 1814, koupil pozemky a hostinec, upravený z bývalé kaple sv. Dismase úředník pražského magistrátu

Antonín Krenn (1776 – 1845). Ten v krátkém čase celé nevlídné okolí před pražskými hradbami, Vídeňskou silnicí a Karlínem zvelebil a přeměnil na veřejné sady. Na příjemnou oázu odpočinku a procházek Pražanů.

V roce 1842 se do popředí zájmu veřejnosti dostala otázka vybudování prvního železničního spojení mezi Vídní a Prahou. Budoucí hlavní nádražní budova měla stát uvnitř hradeb, zatímco prostor vnějšího nádraží s výtopnami, točnami, opravami a úložnými paliva a kolejnic, před šancemi, v místech Krennových sadů. Již v létě 1844 začala rozsáhlá nivelace a v jejím důsledku v příštím roce i totální a bezezbytková demolice někdejší kaple zasvěcení smrti.

Vyklizení svatostánku.

Vyprázdnění interiéru včetně výčepu, stolů, regálů na skladování lahví, sudů od piva a vína, ovšem předcházelo odstranění církevních artefaktů již bezmála šedesát roků předtím. Podle úředního seznamu inventáře z roku 1760 a ze soupisu bohoslužebných předmětů z veřejné dražby ze října 1787, se ve zvonici kaple měl nalézat zvon-umíráček, oltář se sousoším ukřížování Krista, lampy, svícny, kříže, liturgické náčiní, stříbrné nádoby a ornáty, a řada obrazů. Také sochy světců a kajícíků – Svatého Petra, Jana Evangelisty, Marie Magdalény, Marnotratného syna, Publikána, a jak jinak – právě Svatého Dismase. Kam se dřevěné či kamenné statue poděly – není známo. Údajně do nepoužívaného kostela Panny Marie „Na louži“, a poté do dražby.

Ve výše uvedených protokolárních seznamech však není uvedena pískovcová, polychromovaná 135 cm vysoká skulptura Panny Marie, pocházející ze čtyřicátých let 18. století a představující vysoce kvalitní součást vrcholné barokní tvorby. Autor není znám. Ladně řasené roucho a ušlechtilý výraz světice připomínají obraz *Neposkvrněného početí* od slavného španělského malíře B. E. Murilla. Socha stojí dodnes uvnitř kostela sv. Prokopa na Sladkovského náměstí, hned vlevo za bočním vchodem ze Seifertovy ulice. O této soše Immaculaty se dlouho a dost možná mylně tradovalo, hovořilo i psalo, že údajně stála přímo v kapli sv. Dismase a po jejím zrušení jí prý

přenesli do Krenovy restaurace a poté do karlínského kostela.

Z 19. století máme ověřenou zprávu v *Pamětech kostela sv. Jindřicha* (1869) od Karla Navrátila, o jejím trvalém umístění v domě čp. 42 „Na Krenovce.“ Zde Madona stála za vraty, vlevo ve výklenku, chráněna starobyloou mříží. Po sto letech, v roce 1964, byla socha Panny Marie uložena do kostela sv. Anny v ulici Tovačovského, za dveře vedle zpovědnice. A po dalších deseti letech konečně spočinula v kostele sv. Prokopa. Zda skutečně má něco společného s kaplí sv. Dismase a kudy se „Na Krenovku“ dostala – zůstává nezodpovězenou otázkou.

Jen o zvonu popravním se podařilo najít pár podstatných informací. V dražbě v říjnu 1787 jej koupil majitel Helmovských mlýnů, aby zvoněním svolával své zaměstnance. Koncem osmdesátých let 19. století realizoval začínající stavitel Václav Havel, děd pozdějšího prezidenta, svoji první stavbu. Na Primátorském ostrově při pravém břehu Vltavy vybudoval umělé kluziště sportovního spolku *Harmonie*. A právě tam zvon z bývalé kaple sv. Dismase každý večer oznamoval konec bruslařské zábavy.

Poté se někdejší popravní zvon měl dostat do mlýna Josefa Baborského, avšak v následujícím zániku objektů v rámci pravobřežní regulace, zde jeho stopy nenávratně končí...

Pohled z úhlu atheismu.

Kdo vůbec byl Dismas, aneb Buon ladrone – dobrý lotr a vzor dokonalé lítosti? Ochránce kajícíků přijatý do řad svatých a profylaktor těžkých hříšníků, kteří zpytováním svých zločinů dosáhli před smrtí Božího spasení?

Abychom dosáhli souvislosti, musíme se vrátit o dvě tisíciletí nazpět, do antických časů. A okamžitě narážíme na rozcestí. Na svět bezbřehé víry a atheismu.

Stoupenci atheismu odmítají veškeré projevy náboženství a popírají i existenci tří božských osob a dalších nadpřirozených bytostí, včetně sv. Dismase. Tvrdí, že nelze ani zjistit přesné datum Ježíšova narození. A to proto, že dosud nebyl nalezen žádný původní záznam o zrození Syna Božího, Ježíše, Spasitele a Žida. Toho, který později, po rituálním obřadu v Betanii, měl u svého jména ještě řecké „Christos“, hebrejské „Mesiáš“, tudíž očištěný, posvěcený, pomazaný. Podle některých

výpočtů, vyvracejících numerickou chybu tvůrců kalendáře, se Spasitel lidstva měl narodit dokonce sedm až čtyři roky „před Kristem“. A nota bene, nepobýval v Nazaretu, který údajně vznikl až později, ale v Nazireji, sídle pouštní sekty. Atheisté ještě poukazují na to, že mysteriózní *Turínské plátno*, se všemi anatomickými detaily a stigmaty, nemohlo sloužit jako pohřební rubáš přímo Ježíšův a dokládají to výzkumem vláken, svědčícím o vzniku někdy ve středověku. Problém mají i s biologicky nemožným „neposkvěšeným počtí“ Panny Marie. Stejně tak i o zidealizovaném „evropském“ Kristově vzhledu s bílou pleť, či dokonce „americkém“, viz filmy *The King of Kings* (1927 + 1961).

Otázky krucifixu.

Vezměme samotné ukřižování. Potupný a mimořádně krutý trest známý už ve staré Persii, Egyptě i Řecku. Téměř na všech ikonografiích má Kristus zaraženy hřeby uprostřed dlaní! Naprostá chyba! Hmotnost těla by podle medicínských pravidel anatomie celou vnitřní část od zápěstí až do konce prstů roztrhla! Proto byly 13 – 18 cm dlouhé hřeby zatloukány zásadně mezi zápěstím a předloktím. A malé sedátko na kříži ve výši odsouzencova rozkroku? Nesloužilo k určité anulaci váhy a zmírnění utrpení, ale právě naopak, k prodloužení agónie a muk. Všichni ukřižovaní umírali v poloskrčené poloze dlouho a záměrně za velkých bolestí. Na traumatický šok, pokles krevního tlaku, anémii mozku, tetanických stahů dýchacích svalů a především na udušení.

Na rozdíl od biblických ikonografií na nichž vysoký a štíhlý Spasitel nese celý až 130 kg těžký kříž, bývala praxe poněkud jiná. Provinilci nesli „jen“ příčné břevno – *patibulum*, o hmotnosti 35 – 55 kilogramů. K této vodorovné části býval až na místě exekuce odsouzenec přibit hřeby a vyzdvížen na vrchol v zemi zaraženého svislého asi 2,5 m vysokého sloupu – *stripa* či *stipes*. Ovšem ani ten nejzatvrzelejší ateista nemůže vyvrátit historickou pravdu, že na začátku našeho letopočtu Římané vládoucí v Palestině považovali každého místního reformátora, samozvaného léčitele s jogínskými schopnostmi, hlasatele spásných myšlenkových proudů a proroka sdělujícího nová teologická poselství o mezilidských vztazích a rovnoprávnosti lidstva, za nebezpečného heretika

a buřiče, ohrožujícího zájmy Říma ale i Judeje a zasluhujícího co nejpřísnější trest.

Summary.

Když se na scéně Judeje objevil mladý charismatický muž, Mesiáš nové pravdy a kazatel dobrých skutků a idejí rovnosti, začal kolem sebe shromažďovat mnoho stoupců a dvanáct nejbližších žáků – apoštolů. Proto byl z hlediska jeruzalémské vládní moci a paradoxně i z řad ortodoxní židovské velerady považován za šarlatána, blouznivce, falešného proroka scestných idejí, a především – za potenciálního vůdce protiřímského povstání. Činnosti Ježíše Nazaretského v náboženské sféře proto musela být učiněna přítrž.

Jak se zachoval Pontius Pilát, římský místodržící, prefekt, prokurátor a samosoudce v provincii Judeji je všeobecně známo. I to co předcházelo. Tak alespoň stručně. Poslední večere Páně v Jeruzalémě. Spasitel zadržen v Getsemanských zahradách na úpatí Olivové hory chrámovou stráží, upozorněnou Jidášem Iškariotským. V Horním paláci tzv. Herodově na nejvyšším místě Jeruzaléma pak odsouzen k smrti. A to v lokalitě za severozápadní fortifikací na vrchu Golgota. Na kopci tvarem připomínajícím lebku. Proto latinsky „calva“, či také Kalvarie. Bude s trnovou korunou přibit na kříž za ruce a nártý. S posměšnou tabulkou *INRI*. Latinsky: *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum*. (Ježíš nazaretský král židovský). Spolu s ním budou ukřížováni ještě dva zloději...

Stalo se, jenže! Je tu Nový zákon. Má čtyři kánonická Evangelia – Marka, Matouše, Lukáše a Jana a epištoly. Blíže popisují události Kristových posledních dnů. Avšak dlužno říci, že religiózní Evangelia vznikla postupně, některá po čtyřiceti až stu letech po Ježíšově smrti! Mohla být tudíž zkomolena a zdeformována, protože Kristus hovořil údajně jazykem aramejským, hebrejským i řeckým.

Avšak, a to je podstatné, vedle Písma svatého – Bible a Nového zákona, jsou tu ještě apokryfy! Spisy vytvářené sice v duchu religióznosti, avšak neověřené, přikrášlené, které církev oficiálně označila za nepravé a nepřijatelné gnostické, a odmítla je zařadit do kánonu Nového Zákona. Apokryfní Evangelia, zapsaná řecky nebo aramejsky, měla vzniknout někdy na konci druhého století. A jejich překlady zaznamenané ve vývojové fázi jazyka v Egyptě – koptštině, včetně Evangelia Tomášova, mají být ještě

o pár století mladší. Právě v apokryfních Evangeliích bychom mohli najít nejen zmínky o římském setníkovi Gaiusovi Cassiu Longinovi, který Vykupiteli svým kopím probodl hrud', ale i o dvou darebácích Gestasovi a Dismasovi.

Meritum.

Pokud chceme uvěřit, že sípající, zalykající se a dusící se tři ukřižovanci mohli v mezidobí namáhavého lapání po vzduchu vydat ze sebe několik vět, pak můžeme připustit i dlouhosáhlý dialog vnucovaný apokryfy.

Ničema po Kristově levici Gestas, nasměruje svoji tvář ke Spasiteli a praví rouhavě: „To jsi Mesiáš? Zachraň sebe i nás!“ Druhý padouch po pravici, Dismas, jej okřikne: „Ty se ani Boha nebojíš? Vždyť jsi sám v témž potupení odsouzen ke stejnému trestu. My za své skutky dostáváme spravedlivou odplatu, ale On Bohočlověk nic zlého neučinil... Ježíši, nevydávej mě Ďáblu, ať neuchvátí moji duši, tak jako toho, co visí po levici. Pamatuj na mne, až přijdeš do království svého!“

„Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji,“ ujišťuje lumpa Syn Boží. Obrací hlavu k nebesům a říká: „Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha.“ A umírá...

Když Josef Arimatijský vystoupí na Golgotu, uvidí dva prázdné kříže a na třetím mrtvého Gestase. Duši napraveného lotra Dismase odnesl Anděl na nebesa mezi svaté, o duševní a tělesnou schránku zatraceného ničemy Gestase se postaral Ďábel...

Odkaz.

Dismas Buon ladrone se v křesťanských zemích už v časech gotických, ale zejména barokních, stal populární celebritou. Na legendě apokryfních gnostických Evangelií, přibyly na rozdíl od kánonizovaných biblických Evangelií, hojné fabulace, dogmata, manipulace a detaily. Kult obráceného delikventa přestoupivšího z dráhy hříchů na cestu pokání, dostal širší rozměr. Byl zobrazován jako mladý solitér oděný středověkou tunikou a nesoucí v ruce řetěz nebo kříž. Vždy jako vzor dokonalé lítosti, ochránce kajících, a přijatý Ježíšem na milost. Vznikly reminiscence, že prý už kdysi dávno zachránil před lupiči svatou Rodinu prchající do Egypta. V Bologni na úpatí Apenin, jej připomíná Basilika Vitala. Jinde je umístěná jeho socha na

zповѣdnicích. V osmnáctém století v pražských městech, a to v Den vzkříšení po ranní liturgii, sešli se věřící na Koňském trhu (dn. Václavské náměstí) a v mohutném procesí vyšli Koňskou bránou na Viničné Hory, kde v kostele *Povýšení sv. Kříže* (dnešní *Atrium*) odzpívali mši svatou, zastavili se u pobočné kaple *Bolestné Panny Marie* (postavena roku 1753, zbořena r. 1892), načež se ubírali kolem Vořechovské vinice, aby po delší zastávce u kaple sv. Dismase prošli Novou bránou na půdu Nového Města a na Senném náměstí vedle kostela sv. Jindřicha zapěli *Te Deum laudamus* (Tebe Boha chválíme).

Ještě v současnosti se můžeme se svatým Dismasem setkat. Například na nástěnné malbě ambitu Emauzského kláštera a také na oltářním obrazu ve staroměstském chrámu sv. Jakuba Většího, eventuálně v kapli sv. Kříže na ochozu v hradčanské Loretě.

Samozřejmě nemůžeme nechat bez povšimnutí, že v žižkovské Tovačovské ulici, v kostele sv. Anny posvěceném v říjnu 1911, býval prvním duchovním správcem Páter Josef Nízký. Ten v roce 1927 od jakéhosi anonymního prodejce zakoupil obraz Svatého Dismase, namalovaný neznámým umělcem. Na zadní straně obrazu se zachoval nápis: „...1757, dne 17 July tento obraz od Brandenburka z vrchu Zizzkowa skrze okno koulí roztluczen a roztrhan bil. Restauriert im Monate September 1851 dem Hochwürld – Pfarren Herrn Anton Oliwa von A. Hübner.“

Tudíž s největší pravděpodobností se umělecké dílo nacházelo přímo v kapli u popraviště a za Sedmileté války po bitvě u Štěrbohol (6. května 1757) a v následném obléhání Prahy vojsky pruského krále Fridricha II., bylo v červenci střelbou z vrchu Žižkova poškozeno.

Kdybychom zašli do podrobností, můžeme vzpomenout, že průkopník české kinematografie, Viktor Ponrepo, měl rodné jméno Dismas Šlambor. Nebo, že před několika roky v ulici Na Poříčí (čp. 1061/37) na podporu zapojení do společnosti potrestaným a propuštěným vězňům, vznikla *Kavárna bez předsudků Dismas*. Budiž záměru iniciátorů požehnáno. Nám však zůstává jedna otázka nezodpovězená: kde asi skončila socha sv. Dismase, prodaná v dražbě v říjnu 1787?

Socha P.Marie z bývalé Krenovky